

Kommunikasjon foran fysisk makt

**Et vitenskapelig essay om
politiet i møte med farlige oppdrag**

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

Politihøgskolen

2018

Kand.nr: 100

Antall ord: 6511

Innholdsfortegnelse

Historien	2
Kritisk refleksjon	4
Teoretisk refleksjon	7
<i>Politi-loven § 6</i>	7
<i>Maktpyramiden</i>	8
<i>Ansvarsfraskrivelse</i>	9
<i>Lydighet ovenfor eldre kollegaer</i>	10
<i>Situasjonsvurdering</i>	11
<i>Mental forberedelse</i>	12
<i>Manglende kunnskaper</i>	13
<i>Stress som en avgjørende faktor?</i>	14
Å skrive et vitenskapelig essay - metode	16
Litteraturliste	17
Selvvalgt litteratur	19

Historien

(Vil gjøre oppmerksom på at jeg benytter meg av fiktive navn i historien)

Det er tirsdag ettermiddag, og jeg kjører patrulje sammen med to kollegaer, Inger og Arne. Det er en mørk og kald ettermiddag. Vakten har vart et par timer, og jeg begynner å håpe at vi snart får et oppdrag vi kan bryne oss på. Tiden går før operasjonssentralen kaller på vår enhet. De formidler at en jente har låst seg inne på badet i leiligheten sin. Hun har knust et speil, samt dusjkabinettet på badet, og truet med å skade seg selv. Det skal være snakk om en jente på 16 år med psykiske problemer som er under omsorg av barnevernet.

Det er jeg som tar i mot meldingen på sambandet. Det første jeg tenker er at dette kan bli et actionfylt oppdrag. Jeg kjenner adrenalinet pumpe, og blir umiddelbart engasjert og spent på en god måte. Jeg begynner å tenke på hva jeg tror kommer til å møte oss på adressen. Det går mange tanker gjennom hodet mitt. Alt fra livreddende førstehjelp til at ambulansen har kontroll på stedet når vi kommer fram.

Jeg kaller på ambulansen i BAPS, og sier hvor vi er. *(BAPS er en felles sambandskanal mellom brann, ambulanse og politi)*. Videre spør jeg om deres posisjon. De svarer at de er omtrent fem minutter unna adressen. Jeg sitter tankefull og prøver å ta inn over meg hva mine arbeidsoppgaver vil komme til å bli på stedet. Arne avbryter tankene mine og sier det er lav terskel for bruk av pepperspray og batong, og at vi skal ta med lettskjoldet inn i leiligheten. Det kommer som en overraskelse. Jeg har aldri vært med på et oppdrag der vi har anvendt et maktmiddel, eller der vi har tatt med lettskjold inn i en leilighet. Dette får meg til å skjønne alvoret i situasjonen vi skal inn i. Han sier det er et oppdrag med høyt konfliktnivå, og jeg får umiddelbart forventinger til meg selv i forhold til å takle dette. Jeg spør Arne om han har noen tanker om hvordan vi skal løse oppdraget. Han mener vi må gå «høyt ut», tenke egensikkerhet og få kontroll på jenta, slik at ingen kommer til skade.

Ambulansen melder seg på stedet i BAPS, og vi ankommer adressen kort tid etter. Utenfor huset kommer vi i kontakt med to omsorgsarbeidere som har ansvar for jenta. De forteller oss at jenta ikke snakker, og at det er flere år siden hun sist snakket. Det setter meg litt ut, men det ser ikke ut til å påvirke mine kollegaer. De går raskt og bestemt inn i leiligheten, og jeg går etter. Vi går videre inn i leiligheten, og ned trappen til kjelleren der jenta skal ha låst seg inne på badet. Utenfor badet er det liten plass. Kjelleren er stappet full med folk fra ambulansen og

legebilen, og nå med oss fra politiet. I tillegg har de to omsorgsarbeiderne stilt seg i trappeoppgangen for å se på. Jeg kjenner jeg er stresset. Hjertet mitt begynner å pumpe raskere og jeg føler at pulsen stiger. Situasjonen virker uoversiktlig, og jeg føler meg ikke helt sikker på hva jeg skal gjøre, eller hva som kommer til å skje videre. Sanseintrykkene stiller seg i kø, og jeg kjenner jeg sliter med å ta inn over meg alt sammen. En mann fra ambulansen sier han nettopp har forsøkt å låse opp døren til badet, men at jenta låste den igjen fra innsiden. Arne står allerede klar med lettskjoldet mot døråpningen. Han ber meg om å stille opp bak han, mens Inger stiller seg som døråpner.

Alt går veldig fort, og vi tar oss ikke tid til å kommunisere med jenta. Vi sier verken at vi er fra politiet, eller hva som kommer til å skje videre. Arne, Inger og jeg ser på hverandre for å forsikre oss om at vi er klare. Det virker som de har det travelt med å komme inn til jenta. Jeg står med hånden på peppersprayen i utstyrsbeltet. Jeg vet ikke hvordan hun vil reagere når vi åpner døren, men jeg tenker på å være bevisst på eget kroppsspråk, og har nonverbal kommunikasjon i bakhodet. Tankene mine er ikke lenger på om hun har skadet seg selv, men isteden på at hun kan vise aggressiv og truende adferd. Det er tross alt et oppdrag med høyt konfliktnivå, og Arne står klar med lettskjoldet. For sikkerhets skyld, tar jeg opp peppersprayen fra utstyrsbeltet.

Før jeg rekker å tenke noe mer, låser Inger opp døren og trekker seg unna. Jeg skvetter til når døren går opp. Arne setter en fot innenfor dørkarmen. Jeg ser at jenta kommer mot Arne med høy arm og prøver å slå flere ganger mot han. Det er som om jeg kan se hendelsen detaljert i sakte film. Jeg observerer hun har glasskår i hånden hun slår med. Arne dytter henne unna med skjoldet, men hun slår videre. Jeg beveger meg sakte nærmere dem. Jeg ser at Inger kommer for å hjelpe Arne med å få henne unna. Døråpningen er dekket av både Arne og Inger. Jeg klarer ikke å høre om det blir gitt noen muntlige beskjeder ovenfor jenta. Det virker som Arne og Inger sliter med å få kontroll over situasjonen. Det ser ut til at situasjonen også er farlig for mine kollegaer, og jeg bestemmer meg for å bruke peppersprayen. Jeg prøver dermed å finne en åpning slik at jeg kan spraye jenta. Det er trangt, men jeg finner en liten åpning og sprayer jenta i ansiktet.

Jenta setter seg rett ned på badegulvet. Arne kaster fra seg lettskjoldet, og drar jenta ut i gangen. Hun sparker med bena og vrir febrilsk på hele kroppen. Inger og jeg tar kontroll på bena hennes, mens Arne setter på henne håndjern. Hun roer seg litt ned, og jeg spør jenta om

det går bra. Hun ser ned i bakken, og jeg får ikke noe svar. Jeg synes det er frustrerende at hun ikke svarer meg. Omsorgsarbeiderne som daglig har ansvar for jenta, ønsker at hun skal bli værende i leiligheten. Oppdraget ender med at jenta blir igjen i leiligheten sammen med de to omsorgsarbeiderne. Vår patrulje, og lege- og ambulanspersonell forlater stedet.

Kritisk refleksjon

Historien jeg beskriver ovenfor, handler om et potensielt farlig oppdrag. Politiet kommer bort i mange ulike situasjoner som kan klassifiseres som farlige. Ofte blir måten politiet velger å møte og håndtere oppdraget på, avgjørende for et positivt eller negativt utfall. Gjennom den oppdragsløsningen min patrulje foretok på stedet, kan det tenkes at oppdraget utviklet seg til å bli en reel og farlig situasjon. Grunnen til at jeg ønsker å skrive om nettopp denne hendelsen, er fordi den satt en støkk i meg. Jeg fikk kjent på hvor lett det var å bli revet med av eldre og mer erfarne kollegaer uten å være i stand til å ta stilling til min egen situasjonsvurdering.

Min refleksjon vil i stor grad omhandle vår opptreden *før* badedøren ble åpnet. Kunne formålet med oppdraget ha vært løst annerledes? Hva var det med meg som gjorde at jeg fraskrev meg ansvar ved og ikke fremmet en lempeligere tilnæringsmåte? Hva var det som gjorde at vi ønsket å gå så «høyt ut» på maktpyramiden i møte med jenta? Dette er noen spørsmål jeg ønsker å belyse i essayet.

I bilen på vei fra adressen fikk jeg ros av mine kollegaer fordi jeg hadde brukt peppersprayen. De mente jeg hadde handlet riktig i situasjonen. Som student ble jeg veldig glad for positive tilbakemeldinger. Jeg var på en surrealistisk måte stolt over at jeg hadde brukt et maktmiddel, og ikke minst fordi jeg var med på å få situasjonen under kontroll. Men kunne oppdraget ha vært løst uten så mye bruk av makt? Det er en tanke som ikke har sluppet tak i meg i etterkant av hendelsen. Fra skolebenken har jeg god kunnskap om politiloven § 6 og maktpyramiden i forhold til bruk av lempeligste middel. I praksis fikk jeg et enda bedre innblikk i hvordan dette utfordres i felten. Jeg anser kommunikasjon som en stor del av oppdragsløsningen. Det er derfor uklart for meg hvorfor vi ikke snakket med jenta før vi åpnet døren. Var det fordi hun var psykisk syk og ikke snakket? Ble det glemt i kampens hete? Eller var det rett og slett ikke forholdsmessig? Jeg har alltid ment at misbruk av makt er noe av det verste en offentlig

tjenesteperson kan foreta seg. Det er kanskje også derfor denne hendelsen ikke helt har sluppet taket i meg.

På det halve året jeg hadde vært i praksis, hadde jeg fått vært med på en god del ordensoppdrag av ulike slag. Gjennom dette tilegnet jeg meg kunnskap og erfaringer som jeg ellers ikke ville fått. Samtidig var det åpenbart at jeg som student med et halvt år med praksis i baklomma, enda hadde mye å lære. Burde jeg ikke da følge de som har mer kunnskap og erfaring enn meg selv? Dette oppdraget var en ukjent situasjon for meg, og jeg spurte dermed Arne om han hadde noen tanker rundt hvordan vi skulle løse dette. Svaret jeg fikk, ble mer eller mindre løsningen på oppdraget. Fraskrev jeg meg ansvar ved å se på meg selv som en uerfaren student? Kunne jeg tatt mer ansvar? På lik linje med en tjenesteperson, har også jeg som student et ansvar om å utføre tjenesten basert på respekt og grunnleggende menneskerettigheter, og i tråd med politiloven § 6. I tillegg forventer jeg av meg selv å vise empati og medmenneskelighet ovenfor alle jeg møter i tjenesten. Hvorfor stilte jeg ikke kritiske spørsmål til den foreslåtte oppdragsløsningen?

Helt siden jeg var liten har jeg vært glad i fart og spenning. Jeg fulgte politibiler med lange blikk, og lurte på hva slags spenning det var som ventet dem. Jeg gikk inn i politietaten for å smake på nettopp denne spenningen. Det er noe jeg tror flere politistudenter kan kjenne seg igjen i. Da jeg tok i mot denne melding på samband, ble jeg spent på en god måte. Jeg anså dette om et actionfylt oppdrag, og ble umiddelbart oppstemt og engasjert. På den andre siden kan det tenkes at jeg ble påvirket av mine kollegaer i bilen. Arne snakket om at det var lav terskel for bruk av et maktmiddel, og at dette var et oppdrag med høyt konfliktnivå. Videre sa han at vi skulle ta med lettskjoldet inn i leiligheten. Hvordan påvirket dette vår situasjonsvurdering videre? På kort tid hadde tankene mine om at jenta hadde skadet seg selv, blitt til at jenta kom til å skade oss. I bilen fikk jeg en følelse av at alle hadde den samme oppfatningen om hvordan oppdraget skulle løses. Vi skulle gå «høyt ut», *tenke egensikkerhet og få kontroll på jenta*. Det var det vi hadde snakket om, og det var det jeg hadde stålsatt meg på. Kan vår oppfatning av konfliktnivået ha lagt uheldige føringer for vår mentale og praktiske forberedelse?

Jeg hadde aldri brukt et maktmiddel i tjenesten før, men fikk umiddelbart noen forventinger til meg selv i forhold til å takle dette. Dermed forsøkte jeg å forberede meg på et høyt konfliktnivå og bruken av et maktmiddel. Derimot var jeg usikker på hva som kom til å møte

oss på adressen. Det at jeg var usikker, redd og uerfaren kan ha ført til at jeg ble låst til en bestemt løsning der jeg skulle å gå «høyt ut» i møte med en farlig situasjon.

Jeg var klar over at pepperspray er et mildere middel enn batong i forhold til maktpyramiden. Derfor fokuserte jeg mer på bruken av pepperspray enn batong. I tillegg visste jeg at batong medfører store smerter, noe jeg i utgangspunktet ikke ønsket å utsette en 16 år gammel jente for. På den andre siden fikk jeg under min tjeneste i forsvaret selv kjent på hvor ubehagelig det også kan være å få pepperspray i øynene. Hvor mye det svir og klør i halsen, og hvordan snørr og tårer bare renner. Samtidig anså jeg pepperspray som et lempeligere middel. Jeg begynte å se for meg hvordan jeg skulle bruke peppersprayen, og eventuelt når jeg måtte bruke den. Men hvorfor tenkte ikke jeg eller mine kollegaer på å snakke med jenta? Handlet det om at jeg ikke visste hvordan jeg skulle opptre under et oppdrag med høyt konfliktnivå? Det kan i ettertid virke som jeg anså at løsningen på et høyt konfliktnivå lå høyt på maktpyramiden.

I tillegg til at jeg hadde manglende kunnskaper om hvordan jeg skulle opptre under et oppdrag med høyt konfliktnivå, kan også stress ha vært en avgjørende faktor for meg. Utenfor badedøren kunne jeg kjenne at jeg ble stresset. Som student var jeg fokusert på å gjøre en god jobb, og bevise at jeg var en verdig makker ovenfor mine kollegaer. I ettertid kan jeg se at det kan ha vært flere elementer som påvirket mitt stressnivå. Jenta snakket ikke, det var mange folk, og jeg følte på et press for å prestere. Jeg visste heller ikke hvordan jenta ville reagere da døren gikk opp.

Da «uhellet» først var ute, og jenta aggressivt slo mot Arne, klarte jeg imidlertid å foreta en egen situasjonsvurdering. Ut fra hva jeg sanset gjennom synet oppfattet jeg situasjonen som truende og farlig for mine kollegaer. Jeg anså pepperspray som nødvendig for å ikke måtte gå lenger opp i maktpyramiden. Hadde jeg ikke brukt peppersprayen, kan det være at Arne og Inger måtte ty til slag og spark. På den andre siden brukte jeg ikke noe verbal makt i forhold til at hun skulle trekke seg tilbake eller legge seg ned. Jeg ga heller ikke en klar og tydelig beskjed på at det ville komme til å bli brukt et maktmiddel mot henne. Dermed klarte jeg heller ikke å gå ned på maktpyramiden. Summen av dette har fått meg til å lure på om vi var hele grunnen til at situasjonen eskalerte i utgangspunktet.

Teoretisk refleksjon

Politi-loven § 6

De grunnleggende prinsippene i politi-loven § 6 skal legges til grunn for all polititjeneste. Bestemmelsen stiller krav til politiets inngrep og til tjenestepersonens opptreden. Eksempelvis skal tjenesteoppdragets mål blant annet søkes nådd gjennom opplysning, råd, pålegg eller advarsler jf. politi-loven § 6, 1. ledd. Det framkommer derimot av politi-loven § 6, 4. ledd at politiet kan anvende makt under tjenesteutførelsen i den utstrekning det er nødvendig og forsvarlig. Politiinstruksen § 3-2, 2. ledd definerer makt som tvangsmessige fysiske inngrep mot en person. *Etter* at badedøren ble åpnet, kan det sies at det både var nødvendig og forsvarlig å anvende makt for å oppnå tjenesteoppdragets mål. Det er på den andre siden uklart om vi kunne oppnådd tjenesteoppdragets mål på en lempeligere måte hvis vi hadde forsøkt svakere midler *før* badedøren ble åpnet.

Det framkommer av politi-loven § 6, 2. ledd at politiet ikke skal ta i bruk sterkere midler uten at svakere midler antas utilstrekkelige eller uhensiktsmessige, eller uten at slike forgjeves har vært forsøkt. De midlene som anvendes, må være nødvendige og stå i forhold til situasjonens alvor, tjenestehandlingens formål og omstendighetene forøvrig. Dette kan sees i sammenheng med politiets maktpyramide som viser en oversiktlig måte på hvordan tanken om forholdsmessighet og «minste middel» søkes oppnådd i praksis (Andersen, 2014, s. 35). Det stilles krav til politiet om at de skal velge det minst inngripende av de tiltak som kan føre til oppnåelse av politiets mål. Dette innebærer at det svakeste middel som er tilgjengelig, og som kan føre frem, alltid skal forsøkes først. Dermed vil aldri et inngrep oppfylle nødvendighetskravet hvis formålet med inngrepet kunne vært oppnådd ved å bruke et mindre inngrep (Fredriksen og Spurkland, 2014, s. 62).

I forhold til dette oppdraget var min patrulje tilkalt på bakgrunn av politi-loven § 12, 3. ledd. Der framkommer det blant annet at politiet har mulighet til å bane seg adgang til rom, for å hjelpe syke som antas å være ute av stand til å ta vare på seg selv, når omstendigheten gir grunn til å frykte for at vedkommendes liv eller helse kan være truet. Jenta hadde truet med å skade seg selv, og det forelå dermed en reel grunn til å frykte for jentas helse. Derimot skal politiet vurdere alle inngrep opp i mot politi-loven § 6, 2. ledd, da det kreves av oss politifolk at vi skal jobbe så lavt som mulig på maktpyramiden til enhver tid. Vi visste at jenta var ved

bevissthet, og at hun kunne høre oss på andre siden av badedøren. Kunne formålet med dette inngrepet vært oppnådd på en lempeligere måte?

Maktpyramiden

I forhold til maktpyramiden er tilstedeværelse det lempeligste middelet. I dette tilfellet var det ikke forholdsmessig. Jenta var innelåst på badet, og var ikke klar over at vi var på stedet.

Tilstedeværelsen hadde dermed ingen ønsket effekt. Et steg opp finner vi verbal kommunikasjon, i form av å lytte, spørre og søke. Bråten (2011, s. 9) skriver at kommunikasjon betyr å gjøre felles, og at det er en samhandlingsprosess idet en sender og en mottaker forsøker å skape en felles forståelse av situasjonen.

Utenfor døren presenterte vi oss ikke som politi, vi prøvde heller ikke å berolige jenta på noen måte. Hadde det vært utilstrekkelig eller uhensiktsmessig å gjøre? Vi kunne for eksempel ha sagt hvem som stod utenfor døren, og hva som kom til skje videre. Ringheim (2012, s. 128) påpeker at ærlighet er en viktig del av relasjonsbyggingen. Politiet skal forklare vedkommende hvorfor de er på stedet, for å minske motstand eller lette gjennomføringen av oppdraget (ibid). Samtidig som dette burde ha vært gjort, er det vanskelig å si om det hadde fungert. På den andre siden, stilles det krav til at vi forsøker jf. politiloven § 6, 2. ledd. Ringheim (2011, s. 116) påpeker at krevende psykiatrioppdrag erfaringsmessig vil stille store krav til trygghet, tålmodighet og tid. Det kan i mellomtiden tenkes at det ville vært utfordrende med en spørrende og lyttende fremtoning da jenta ikke snakket. Da vi heller ikke kunne se jenta, ville det nok også ha vært krevende å få til en samhandlingsprosess med en felles forståelse av situasjonen. Derimot skriver Dahlberg og Olofsson (2014, s. 178) at det er viktig å bruke rikelig med tid når man skal gjennomføre en forhandling. Dette vil spesielt bli viktig når man står ovenfor personer som ikke vil, eller ikke kan snakke (ibid).

Neste steg opp på maktpyramiden er verbal makt i form av advarsler eller pålegg. Utenfor døren ble det ikke gitt noen instruksjoner i forhold til hva jenta skulle foreta seg. Hun ble ikke bedt om å legge fra seg det hun hadde i hendene og komme ut. Det ble heller ikke gitt noen tydelig og klar beskjed på at vi kom til å komme inn. Hvorfor viste vi henne ikke mer respekt? Ringheim (2012, s. 115) skriver at tålmodighet, empati, respekt og forståelse er eksempler på verdier som er førende for nær sagt all kommunikasjon, men som er spesielt relevant når man står ovenfor noen med psykiske lidelser. Videre påpeker Ringheim (2012, s.

115) at kommunikasjonen med psykisk syke mennesker ikke trenger å være radikalt annerledes enn den er med andre mennesker. På den andre siden skriver Bråten (2011, s. 14) at målrettet verbal kommunikasjon sjelden vil være tilstrekkelig for å kunne skape en felles forståelse. Der man heller ikke er bevisst sin egen og andres formidling av nonverbal informasjon, vil man sjelden lykkes med å skape en slik forståelse (ibid).

Det er vanskelig å si om det hadde hatt noen hensikt og kommunisere med jenta utenfor badedøren. Det som imidlertid er sikkert, er at vi ikke forsøkte. Hvorfor tok jeg ikke mer ansvar for å fremme en lempeligere tilnærming? For å se nærmere på dette ønsker jeg å belyse mine handlinger og de valgene jeg foretok ut fra en sosialpsykologisk tilnærming.

Ansvarsfraskrivelse

Iltad (2004, s. 10) definerer sosialpsykologen som det vitenskapelige studie av individets sosiale atferd og tilhørende mentale prosesser. Altså hvordan folk oppfatter, tenker, føler og handler i sosiale sammenhenger. Sosial påvirkning er et av mange temaer innenfor sosialpsykologien, og omhandler hvordan individet påvirkes av andre mennesker (Svartdal, 2011, s. 208). Konformitet, lydighet og føyelighet er sentrale temaer som belyses i sosialpsykologien (ibid).

Konformitet er en form for sosial påvirkning, og innebærer påvirkning fra sosiale normer (ibid). Sosiale normer kan ses på som «kjøreregler» som regulerer sosialt samspill innenfor en gruppe, og beskriver hva vi bør og ikke bør gjøre (Raaheim, 2002, s. 24). På den måten skaper sosiale normer et press på det enkelte individ om å innrette seg etter dem (ibid). Å være konform kan således forklares som det å være lik andre i blant annet meninger og atferd (Raaheim, 2002, s. 66). Samtidig skriver Iltad (2004, s. 84) at flertallet i en gruppe kan påvirke mindretallet til konformitet. Det kan tenkes at jeg var konform fordi jeg ikke ønsket å skille meg ut fra gruppen ved å være en motstemme. På den måten kan jeg ha unnlatt å fremme en lempeligere tilnæringsmåte, der jeg samtidig fraskrev meg ansvar. I ettertid kan jeg dermed se meg selv i lys av Asch (1958) sitt eksperiment.

Eksperimentet omhandler hvor sterkt normer kan regulere atferd. Forsøkspersonene i Aschs (1958) eksperiment, viste seg i stor grad å være konforme. De svarte likt som de andre deltakerne i gruppen, selv om svaret åpenbart var feil. I etterkant av eksperimentet forklarte

flere av forsøktpersonene at de hadde avgitt feil svar, men at de derimot svarte likt som de andre deltakerne for å ikke skille seg ut og framstå som avvikende. Dette er noe jeg kan kjenne meg igjen i. Jeg var ung og uerfaren med manglende selvstendighet. Jeg stolte mer på mine kollegaer enn min egen kompetanse og oppfatning av situasjonen. Samtidig ønsket jeg ikke å framstå som annerledes. På den måten foreligger det likheter ved meg selv og forsøkspersonene i eksperimentet.

Lydighet ovenfor eldre kollegaer

På den andre siden kan det tenkes at jeg hadde en stor lydighet ovenfor mine kollegaer. «I mange sosiale systemer ses en rangordning, der noen har høyere formell eller reel status enn andre i gruppen» (Svartdal, 2011, s. 209). Som politistudent har man ikke like høy formell status som en ferdigutdannet tjenesteperson. Desto lenger man har jobbet i politiet, desto høyre ansiennitet har man. Det å være lydige og respektfulle ovenfor foresatte og overordnede tjenestepersoner opplevde jeg i min praksisperiode som en del av yrkeskulturen i politiet. I tillegg er dette lovfestet i politiinstruksen § 6-1, 1. ledd.

I politiinstruksen § 6-1, 2. ledd framkommer det at en politimann plikter å adlyde ordre fra en foresatt med mindre ordren klart antas ulovlig eller åpenbart ikke angår tjenesten. Et etisk spørsmål som kan oppstå ved en slik lydighet er imidlertid hva man bør si nei til å gjøre. I forhold til utsagnet *gå «høyt ut», tenke egensikkerhet og få kontroll på jenta*, hadde jeg ikke noen formening om hva som var rett eller galt å gjøre i en slik situasjon. Fraskrev jeg meg ansvar ved å se på meg selv som en uerfaren student? På den ene siden stod jeg ovenfor et antatt farlig oppdrag der mine erfarne kollegaer hadde en formening om hvordan oppdraget skulle løses. På den andre siden framkommer det av politiinstruksen § 3-1, 6. ledd at tjenesteutøvelsen alltid skal være basert på respekt for de grunnleggende menneskerettigheter og den enkeltes menneskes verd. Det å være empatisk og vise respekt er samtidig verdier jeg setter veldig høyt. Utsagnet til Arne, åpnet lite rom ovenfor det politiinstruksen og politiloven § 6, 2. ledd krever. På samme tid hadde jeg et ansvar om å følge lovverket. Jeg stod ovenfor et etisk dilemma der jeg valgte å fraskrive meg ansvar ovenfor lovverket til tross for min lydighet ovenfor mine kolleger. Ideelt sett burde jeg ha fremmet en lempeligere tilnæringsmåte, eller i det minste stilt meg kritisk til oppdragsløsningen.

På bakgrunn av min ansvarsfraskrivelse og lydighet ovenfor mine kollegaer, kan jeg se meg selv i lys av Milgram (1963) sitt eksperiment. Eksperimentet omhandler hvordan atferd reguleres ut fra lydighet ovenfor en autoritet. Med litt press fra en leder, ga flere av forsøkspersonene i eksperimentet elektrisk støt til en annen deltaker, til tross for at den andre deltakeren skrek, banket i veggen og ellers tilkjennega høylytt protest. Dette eksperimentet er aktuelt for meg fordi jeg tok mer hensyn til mine kollegaers meninger enn mine egne verdier. Jeg var usikker, redd og stresset i møte med en ukjent situasjon, og jeg ble villig til å gå «høyt ut» og bruke et maktmiddel mot en 16 år gammel jente. Det som derimot er uklart for meg, er hvorfor vi i utgangspunktet ønsket å gå så «høyt ut» på maktpyramiden i møte med denne jenta. For å undersøke dette nærmere, vil jeg ta utgangspunkt i vår situasjonsvurdering.

Situasjonsvurdering

Før politiet drar ut på oppdrag er det viktig at de forbereder seg på hva som kan møte dem. Det blir viktig å foreta en situasjonsvurdering der man blant annet vurderer trusselen. Men hva er det som påvirker vår oppfatning og vurdering av en trussel? Forskerne Amos Tversky og Daniel Kahneman hevdet at vi gjør vurderinger ut fra hva som er tilgjengelig av informasjon i forhold til det vi skal vurdere, hva som er representativt og hva som er vårt utgangspunkt (Bråten, 2011, s. 67).

På bakgrunn av meldingen fra operasjonssentralen, anså jeg oppdraget som spennende og actionfylt. Jeg ble dermed umiddelbart oppstemt og engasjert. «Graden av engasjement kan beskrives med utgangspunkt i oppdelingen i «ordentlig politiarbeid» og «drittjobb»» (Granér, 2014, s. 149). Det kan være at jeg assosierte dette oppdraget med det ordentlige politiarbeidet. Granér (2014, s. 141) skriver at det viktigste kriteriet for at noe skal kunne kategoriseres som «ordentlig politiarbeid» er imidlertid *hvordan arbeidet gjennomføres*. Ordentlig politiarbeid skal inneholde dramatikk (ibid).

Det kan samtidig tenkes at jeg var en del av en såkalt aksjonspatrolje. Finstad (2000, s. 105) definerer en aksjonspatrolje som en patrolje som plages av rastløshet når det er stille på radioen. Den prioriterer oppgaver der det skjer noe, ivrer etter å være rask på pletten, og liker oppgaver som kan følges opp med tempo. I tillegg antydes det i en norsk undersøkelse at jenter som søker politihøgskolen viser færre tegn til angst og frykt, og viser større tendenser til å søke spenning, risiko og utfordringer enn kvinner generelt (Finstad, 2000, s. 228). Det

kan tenkes at jeg ved min egen innstilling til oppdraget søkte et risikofylt oppdrag. Ved å være lite kritisk til action og risiko, kan jeg ha fremmet et urealistisk risikobilde. På den andre siden kan også informasjon fra erfarne kollegaer påvirke risikovurderingen (Bråten, 2011, s. 68). Arne sa at dette var et oppdrag med høyt konfliktnivå. Bråten (2011, s. 37) definerer høyt konfliktnivå som situasjoner der du vil kunne være utsatt for aggressiv eller voldelig adferd. Det gir grunn til å vurdere trusselen som høy. Hvordan påvirket vår oppfatning av konfliktnivået vår mentale og praktiske forberedelse?

Mental forberedelse

Når politiet foretar en situasjonsvurdering, vil de samtidig drive med mental forberedelse. Bjørklund (1997, s. 254) skriver at mental forberedelse er en bevisstgjøringsprosess som er med på å øke den enkeltes motstandskraft. Den omfatter fokusert konsentrasjon og oppmerksomhet på den fremtidige hendelsen. Det utvikles et mentalt beredskap som forbereder kroppen tankemessig, følelsesmessig og holdningsmessig på unormale hendelsesforløp (ibid). På bakgrunn av vår situasjonsvurdering kan vi ha låst oss fast til at vi skulle vi «gå høyt ut», tenke egensikkerhet, og få kontroll på jenta. Dette kan ha lagt uheldige føringer for vår mentale beredskap. Det kreves av profesjonelle yrkesutøvere at de skal påvirke konfliktsituasjoner, og ikke bare forholde seg passivt til dem. De skal være i stand til å foreta en løpende risikovurdering i deres opprinnelige vurdering (Bråten, 2011, s. 71). På den andre siden påpeker Bråten (2011, s. 69) at der vi vurderte risikoen som lav, kan vi fortsette å vurdere risikoen for lav til tross for at den faktisk øker. På samme måte kan det være krevende å nedjustere risikoen dersom vi i utgangspunktet vurderte den som høy.

I ettertid kan jeg se at jeg ikke foretok en løpende risikovurdering, slik Bråten (2011) beskriver at profesjonelle yrkesutøvere skal være i stand til å gjøre. Før badedøren ble åpnet stod jeg klar med peppersprayen i hånden. Jeg visste ikke hvordan jenta ville komme til å reagere da vi åpnet døren, men likevel tenkte jeg at hun kunne komme til å utvise aggressiv adferd ovenfor oss. Politiets tanker om egensikkerhet og det å tenke de verste konsekvenser, legger uheldige føringer på deres politiarbeid (Lagestad, 2012, s. 32). «Å ta utgangspunkt i verstefallstenking som et generelt utgangspunkt for publikumsrelatert politiarbeid, kan gi grobunn for en lite publikumsvennlig fremferd» (ibid). I forhold til det Lagestad (2012) skriver, kan jeg se at min fremtoning kanskje ikke var optimal. Hvis jenta ikke hadde utvist aggressiv adferd etter at døren ble åpnet, kunne kanskje det at jeg stod med et maktmiddel

tilgjengelig ha vært med på å framprovosere til et høyere konfliktnivå. Ringheim (2012) påpeker at der en psykisk syk person blir redd og føler seg truet, kan det føre til at vedkommende føler at den må forsvare seg, og på den måten kan situasjonen eskalere.

På den andre siden var det en reel fare for at noen kunne komme til å bli skadet. Jenta hadde glasskår tilgjengelig. Selv om hun i utgangspunktet hadde truet med å skade seg selv, er glass å anse som et våpen. Dermed kan vurderingen om å ta med lettskjold inn i leiligheten ses på som en god vurdering. Det var i tillegg vanskelig å si noe om hennes tilbøyelighet i forhold til å skade andre. Derimot kan politiets oppfatning om at de er på vei til et farlig oppdrag, naturlig føre til et høyere beredskapsnivå blant betjentene. Hvis disse forventningene ikke stemmer overens med den reelle situasjonen, så kan det i seg selv føre til at atferden fra betjentene kan eskalere situasjonen. Det er vanskelig å si noe i forhold til om vår mentale beredskap eskalerte situasjonen, eller om vi uansett hadde kommet til å møte motstand. Det er derimot mulig at vår mentale og praktiske forberedelse hindret oss fra å snakke med jenta.

Manglende kunnskaper

«Grunnlaget for mental forberedelse er god forståelse av lov- og instruksverk som regulerer de arbeidsoppgaver vi forbereder oss på» (Bråten, 2011, s. 72). Jeg hadde kunnskap om bruk av maktmidler og iverksatte lover og instruksjoner. Kan det derimot være at jeg ikke hadde nok kunnskap om hvordan jeg skulle opptre under et oppdrag med høyt konfliktnivå? Det kan i ettertid virke som jeg anså at løsningen på et høyt konfliktnivå lå høyt på maktpyramiden. «I situasjoner med høyt konfliktnivå bør vi alltid fokusere på (1) fysisk avstand, (2) bruk av tid og (3) hensiktsmessig kommunikasjon» (Parent, 2007, gjengitt i Bråten, 2011, s. 124).

De fysiske omgivelsene utenfor badet kunne vi ikke gjøre noe med. Det vi imidlertid kunne gjort noe med, var bruk av tid og hensiktsmessig kommunikasjon. Bråten (2011, s. 124) skriver at man skal være varsom med å «løpe inn» i situasjoner. Det kan føre til at man går glipp av livsviktig informasjon fordi det blir vanskelig å se, høre, oppfatte og vurdere situasjonen. I tillegg kreves det under et høyt konfliktnivå at kommunikasjonen er enkel, tydelig og klar, slik at man unngår misforståelser. Det vil spesielt bli viktig da man står ovenfor en person med psykiske lidelser (ibid).

Det kan i ettertid virke som min manglende kunnskap rundt et høyt konfliktnivå kan ha fått meg til å utelukke kommunikasjon fra oppdragsløsningen. Burde jeg ikke derimot ha vært i

stand til å kommunisere ut av sunn fornuft? Hoel (2013, s. 17) skriver om en politibetjent som talte til en gruppe med politistudenter. Politibetjenten sa at «politiarbeidet dreier seg om å bruke sunt bondevett.» Hoel (2013, s. 18) skriver at å avvise det sunne bondevettet er å overse et vesentlig aspekt i politiarbeidet. Det er dette vi kan kalle for den praktiske kunnskapen (ibid). Hoel (2013, s. 20) forklarer praktisk kunnskap ut i fra evnen til å svare på det man møter, når man møter det. Det betyr at man må forholde seg direkte til situasjonen og mennesket involvert, og ut i fra den forståelsen vite hva man bør gjøre og hvordan man bør gjøre det (ibid). Det kan på den ene siden tenkes at jeg hadde låst meg fast til en bestemt løsning allerede før jeg gikk inn i situasjonen. Det kan på den andre siden tenkes at jeg i det direkte møte med situasjonen var for stresset til å svare på det jeg møtte.

Stress som en avgjørende faktor?

Ved å mentalt forberede seg før krevende arbeidsoppgaver, kan man sette i gang en positiv stressreaksjon som gir energi og pådriv. «Den ekstra energien kan gjøre at operativt personell blir mer fokusert og mer klare for handlinger enn om de er i en normaltilstand» (Risan og Skoglund, 2013, s. 20). På den andre siden kan stressreaksjoner også være uheldige, og da kanskje spesielt i møte med ulike konfliktsituasjoner (Bråten, 2011, s. 82). Kreftene bak stressreaksjoner kan påvirke tenke-, føle-, og handlemåte, noe som igjen kan føre til at logisk tenkning kan forsvinne (Risan og Skoglund, 2013, s. 40).

Når det gjelder stress viser Brun og Kobbeltveit (2006) til hvordan effekten av stress kan gjøre en sårbar i situasjoner som kreves stor grad av analytisk tenking. Stress kan føre med seg bivirkninger som blant annet tunnelsyn. Et slikt tunnelsyn kan ødelegge muligheten til å ha et bredt og åpent sinn. På samme tid kan noen som følge av stressreaksjoner av og til gå inn i et fastlåst tankemønster, når de skal håndtere et kognitivt kaos (Risan og Skoglund, 2013, s. 44). Det kan være at jeg hadde et fastlåst tankemønster slik at jeg ikke klarte å ha et åpent sinn utenfor badedøren. En slik rigiditet vil være lite hensiktsmessig i operative situasjoner der situasjonsbildet kan forandre seg meget raskt (ibid).

Risan og Skoglund (2013, s. 31) skriver at personer med lite erfaring kan få en sterkere stressreaksjon fordi disse nødvendigvis vil oppleve mindre grad av kontroll enn de med erfaring. Utenfor badet fikk jeg fysiologiske reaksjoner som tyngre pust og hurtigere puls. Bråten (2011, s. 84) skriver at en rask og overfladisk pust kan gjøre det vanskeligere å

kommunisere verbalt. Samtidig kan man oppleve at finmotorikken reduseres ved at kroppsspråket blir mindre fleksibelt. I ytterste konsekvens kan en stresspåvirkning gjøre det så godt som umulig å kommunisere (ibid). Det kan tenkes at mitt stressnivå førte meg over på den høyre siden av den omvendte U-kurven. Den omvendte U-kurven er til hjelp for å reflektere rundt nivået på stressreaksjoner (Risan og Skoglund, 2013, s. 50). Den venstre siden av kurven viser hvordan for lite påvirkning av stress kan innebære svekkelser i prestasjonen. Midten av kurven illustrerer et optimalt prestasjonsnivå, og den høyre siden viser hvordan for mye stress kan innebære svekkelser i prestasjonen.

På den høyre siden av kurven er det ikke uvanlig å få vanskeligheter med å organisere tankene. Først og fremst kan dette være fordi stress ofte fører til en økt tankestrøm om hva som må gjøres (Risan og Skoglund, 2013, s. 43). Utenfor badedøren forsøkte jeg å ta inn over meg flere ulike sanseinntrykk. Jeg syntes situasjonen virket uoversiktlig, og følte meg usikker på hva jeg skulle gjøre, og hvordan vi skulle gå fram. Risan og Skoglund (2013, s. 51) påpeker at når en uoversiktlig situasjon framprovoserer en følelse av lite kontroll, vil som oftest en stressreaksjon bli satt i gang.

Brun og Kobbeltveit (2006, s. 167) påpeker at den vanligste strategien for å redusere usikkerheten er å innhente mer informasjon. Utenfor døren fikk jeg en følelse av at mine kollegaer hadde det travelt med å åpne døren. Kunne vi likevel tatt oss tid til å innhente mer informasjon før vi åpnet døren? Ved å innhente informasjon fra omsorgspersonene om jentas psykiske lidelse og om hun eventuelt hadde noen tidligere voldshistorikk, kunne jeg kanskje ha unngått at stress ble en avgjørende faktor. På den andre siden skriver Lipshitz (1977) at en slik strategi ikke fungerer like bra i alle operative situasjoner fordi den utsetter aksjonen (Brun og Kobbeltveit, 2006, s. 167). Spørsmålet blir da om vi kunne tatt oss lengre tid utenfor badet. En bedre strategi kan derimot være å bruke den informasjonen som allerede er tilgjengelig i situasjonen (ibid). Jeg valgte å bruke informasjonen fra mine kollegaer. Som nevnt kan det ha vært ulike grunner til det. Likevel var kanskje dette en feig avgjørelse av meg. Ideelt sett burde jeg tatt meg tid til å innhente mer informasjon rundt jenta, og stolt på mine egne intensjoner.

Å skrive et vitenskapelig essay - metode

Gjennom å skrive dette essayet ønsket jeg å reflektere rundt hva det var som førte oss til den konkrete løsningen på oppdraget. Jeg har gjennom ny kunnskap en økt forståelse for hvorfor oppdragsløsningen ble som den ble, og ulike årsaker til hvorfor vi ikke løste oppdraget på en annerledes måte.

Før jeg begynte å skrive essayet, leste jeg Gode Fagtekster: Essayskriving for begynnere av Jo Bech-Karlsen (2003). Dette hjalp meg å finne ut av hvordan jeg skulle skrive et godt essay. Jeg begynte med å beskrive min praksiserfaring, før jeg videre stilte meg kritisk til våre vurderinger og handlingsvalg gjennom den kritiske refleksjonen. Det er klart at man aldri får vite hva som hadde skjedd hvis man hadde handlet annerledes i en situasjon. Derimot vil man ikke ta til seg læring og utvikle seg selv, hvis man ikke kritisk evaluerer sine vurderinger og handlinger (Bech-Karlsen, 2003). For imidlertid å kunne fortolke min erfaring var jeg innforstått med at det ikke var nok med refleksjoner fra mitt eget hode. Jeg ble samtidig nødt til å fordype meg i relevant litteratur for å kunne forklare noe som i utgangspunktet var uklart for meg.

Ved å tilegne meg kunnskap gjennom relevant litteratur og fakta, ble jeg i stand til å fortolke og reflektere teoretisk over min praksiserfaring. En slik fortolkningsprosess kalles gjerne den hermeneutiske spiral. Spiralen illustrerer noe som aldri egentlig tar slutt, men som stadig utvikles (Dalland, 2012, s. 58). Prosessen med å skrive essayet har vært lang og omfattende. Det har vært utfordrende å sette sammen materialet, da jeg underveis har merket at mitt perspektiv har endret seg. Samtidig har jeg fått utfordret mine synspunkter. Likevel har mine tanker og tolkninger av praksiserfaringen vært i en konstant utvikling i retning av ny kunnskap og forståelse. Dermed har prosessen med å skrive et vitenskapelig essay vært en hermeneutisk prosess, som igjen bygger på den fenomenologiske og hermeneutiske tradisjon.

Gjennom min praksiserfaring og nye kunnskap håper jeg neste gang å kunne møte denne jenta på en helt annen måte. I den grad det lar seg gjøre og er hensiktsmessig, vil jeg forsøke med en forhandlende fremtoning. Jeg kan ikke garantere at jeg ikke vil komme til å bruke et maktmiddel, men vil derimot først forsøke med en lempeligere tilnærming. Jeg vil vektlegge dialog og samarbeid, og vise respekt ved å investere nødvendig tid i personen.

Forhåpentligvis kan dette være med på å skape en god relasjon som igjen kan være med på å deeskalere situasjoner og skape samarbeidsvilje.

Litteraturliste

Andersen, A. H (2014). Politiets trening på bruk av makt. *PHS forskning*, 2014(1), 11-101.

Hentet fra https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/193096/politiets_trening.pdf?sequence=3

Bech-Karlsen, J. (2003). *Gode fagtekster: Essayskriving for begynnere*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bjørklund, R. A. (1997). *Politipsykologi* (2. utg.). Nesbu: Vett & Viten AS.

Brun, W., & Kobbeltveit, T. (2006). Beslutningstaking i operative situasjoner. I Eid, J., & Johansen, B. H. (Red.), *Operativ psykologi* (2. utg., s. 155-179). Fagboklaget.

Bråten, O. A. (2011). *Håndbok i konflikthåndtering, forebygging av trakassering, trusler og vold*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Dahlberg, S. & Olofsson, B. (2004). Förhandlingar i krissituasjoner. I Christianson, S. Å., & Granhag, P. A. (Red.), *Polispsykologi* (1. utg., s. 171-193). Natur och Kultur.

Dalland, O. (2012). Metode- og oppgaveskriving for studenter. I *Vitenskapsteori og forskningsmetode* (5. utg., s. 51- 135). Gyldendal Norsk Forlag.

Finstad, L. (2000). *Politiblikket*. Oslo: Pax Forlag AS.

Fredriksen, S., & Spurkland, K. (2014). *Ordensjuss*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Granér, R. (2014). Selvstendige sheriffer eller lojale byråkrater – om patruljerende politis yrkeskultur. I Larsson, P., Gundshus, H. I. & Granér, R. (Red.), *innføring i politivitenskap* (1. utg., s. 134-152). Oslo: Cappelen Damm.

Hoel, L. (2013). *Politiarbeid i praksis, politibetjenters erfaring*. Oslo: Universitetsforlaget.

Iltstad, S. (2004). *Sosialpsykologi*. (5. utg.). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Lagestad, P. (2012). «Å høste som en sår» - Politiets fremferd i møte med publikum. I Lagestad, P. (Red.), *Kommunikasjon og konflikthåndtering* (1. utg., s. 17-37). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Politiinstruksen. (1990). Alminnelig tjenesteinstruks for politiet av 22 juni 1990 nr. 3963. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/1990-06-22-3963?q=politiinstruksen>

Politi-loven. (1995). Lov om politiet av 8 april 1995 nr. 52. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1995-08-04-53?q=politi-loven>

Raaheim, A. (2002). *Sosialpsykologi*. Bergen: Bokforlaget AS.

Ringheim, H. K. (2012). Kommunikasjon med psykisk syke. I Lagestad, P. (Red.), *Kommunikasjon og konflikthåndtering* (1. utg., s. 112- 138). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Risan, P., & Skoglund, T. O. (2013). *Psykologi i operativ tjeneste, stress og psykiske lidelser*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Svartdal, F. (2011). Sosialpsykologi. I Svartdal, F. (Red.), *Psykologi: En introduksjon* (2. utg., s. 197-211). Gyldendal akademisk.

Selvvalgt litteratur

Andersen, A. H (2014). Politiets trening på bruk av makt. *PHS forskning*, 2014(1), 11-101.

Hentet fra https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/193096/politiets_trening.pdf?sequence=3

(90 sider)

Bech-Karlsen, J. (2003). *Gode fagtekster: Essayskriving for begynnere*. Oslo:

Universitetsforlaget.

(Kap. 1-4. 160 sider)

Bjørklund, R. A. (1997). *Politipsykologi* (2. utg.). Nesbu: Vett & Viten AS.

(Kap. 12. 29 sider)

Finstad, L. (2000). *Politiblikket*. Oslo: Pax Forlag AS.

(Kap 8. 19 sider)

Iltstad, S. (2004). *Sosialpsykologi*. (5. utg.). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

(Kap. 1 og 5. 37 sider)

Raaheim, A. (2002). *Sosialpsykologi*. Bergen: Bokforlaget AS.

(Kap. 1 og 3. 84 sider)

Totalt 419 sider.